

Stiftelsen
1994

Oslo, november

Norsk etnologisk gransking
Postboks 1010, Blindern
0315 OSLO

Særemne nr. 27

MENNESKETS MØTE MED MODERNE TEKNIKK

Bakgrunn

Denne spørrelisten er kommet til ved et samarbeid mellom Norsk etnologisk gransking og Arve Kværnum. Kværnum er mangeårig redaktør av tidsskriftet *Langs Lågen*. Etter at han ble pensjonist, har han gitt ut tre bøker, "Lensmenn i skjemt og alvor", "Prestehistorier" samt "Kanskje engelen er i fjørfellinga", som inneholder skolehistorier.

Arve Kværnum planlegger nå en bok som skal handle om enkeltmenneskets møte med den nye tekniske verden og de enkelte ting og fenomener som man ble stilt overfor mer eller mindre vel forberedt. Hva tenkte, følte – og ikke minst – hva fryktet folk som for første gang sto overfor elektrisitet, telefon, sykkel, bil og fly? Hvordan reagerte man på radio, fjernsyn og vaskemaskin? Elektrisk krølltang, elektrisk komfyr, satellitter, skurtresker? Også i vår egen tid invaderer teknologiske nyheter våre liv, tenk bare på mobiltelefoner, datamaskiner og videokameraer, som snart er allemannseie.

Det Arve Kværnum etterlyser er fortellinger om slike møter mellom mennesket og teknikken; *historier som på en eller annen måte illustrerer eller kommenterer møtet*. Ofte er det i slike fortellinger elementer fra to ulike virkeligheter som møtes, med de episoder, feiltolkninger, konfrontasjoner eller misforståelser som kan oppstå i den forbindelse. Historiene kan være alvorlige eller fornøyelige, eller de kan ha et rent karakteriserende preg. Det viktige er at de inneholder et poeng eller et element som gjør at man har husket historien, enten den er selvopplevd eller man har hørt den fortalt.

Vi er også interessert i historier og episoder som allerede står på trykk et sted, i bygdebøker, lokalhistoriske publikasjoner, jubileumsskrifter eller andre trykksaker. Ta en kopi eller skriv av ordrett! *Det er selvsagt viktig at du da nøye oppgir hvorfra du har hentet teksten* (tittel, årstall, side).

Et slikt materiale vil kunne gi et fint tidsbilde, og fortelle noe om levesett og tenkemåte i en ganske nær fortid. Det vil fortelle om den menneskelige vinklingen på de tekniske nyvinningene og gi et fyldigere bilde av norsk liv og levned. Historier er også et stykke historie! At deler av stoffet som kommer inn, høyst sannsynlig kan bli publisert innen ikke alt for lang tid, er en ekstra inspirasjon for oss i NEG – og forhåpentligvis også for våre medarbeidere!

Vi kan nevne at i Kværnums tre bøker er alle som har sendt inn historier som ble publisert navngitt på liste bak i boken. Den fikk de forøvrig gratis tilsendt fra forlaget som takk for bidraget. Kanskje skjer samme sak denne gangen?

Eksempler på historier

De følgende fire eksemplene er kun **sammendrag** av historier om møte med moderne teknikk – dette for at de skal få plass. Vi håper at deres historier blir lengre og mer utbroderte! Legg merke til at person og/eller sted er medtatt, hvis det er kjent; det gjør historien mer konkret.

1. Da det noen år før århundreskiftet kom tremassefabrikk på Hvitvingfoss, fant eieren ut at det måtte han fortelle så det hørtes. Det ble en dampdreven "tuter", og første gangen sirenen brølte utover bygda, ga det en støkk i alle, og de tenkte på jordas undergang. Kristian Engrønningens kommentar var denne: Det er Jerikos basuner. Det er slutten. Vi kan bare gi oss med treskinga.
2. Da den elektriske strømmen kom, fantes det ei kone som var livredd for å skru på lyspæra over kjøkkenbordet. Hun trodde Rjukan-fossen kunne lure seg med strømmen ned fra himlinga.
3. En kvinne i Drangedal kom på butikken, og der var lyset gått, men det kunne hun ikke riktig begripe, for hun hadde møtt en bil på veien, og den hadde da lys, sa hun.
4. Den første sykkel gjennom Nore var en velosiped med pedal direkte på et stort hjul og så to små hjul foran. Syklisten var djevelen sjøl, ble det fortalt, for ikke fór han i lufta, men han var heller ikke nedåt bakken, og slikt kunne bare djevelen sjøl greie, og da så.

*

Fortell om opplevelser du selv har hatt, eller om forhold som slekt, venner eller bekjente har opplevet. Vi vil også gjerne ha historier som du har hørt – som har gått "på folkemunne" og som kanskje er allemannseie. Helst ser vi at historiene er knyttet til et bestemt sted, er sånn noenlunde tidfestet, og gjerne også knyttet til en person som kan nærmere beskrives eller navngis. (Hvis du syns at personen blir latterliggjort gjennom historien, bør du skjule identiteten og f.eks. skrive: "En da sekstiårig mann i nabolaget".)

Skriv ned alle de historiene du kommer på; la ikke din kritiske sans hindre deg. Kanskje en historie du er i tvil om passer, belyser nettopp det vi er ute etter!

Snakk gjerne med andre! Ofte vil en situasjon der man sitter og forteller historier gi en rekke assosiasjoner, og få fram glemte ting fra hukommelsen.

For hver historie du skriver ned, og som ikke er selvopplevd, ber vi deg så godt du kan å oppgi *hvor* du har den fra, *hvem* som har opplevet det historien beretter, og *når* og hvor tildragelsen fant sted.

På forhånd takk – og lykke til!

Anne Moestue

